

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No6(3)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 246 sahifa,
9-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

O'zbek bolalar folklorining etnopsixologik jihatlarini.....	10
<i>Alimbayeva Shaxlo Tursunovna</i>	
The Convergence of Educational Paradigms: Policy Borrowing, Adaptability, and Institutional Reform in Uzbekistan's Modern School System	15
<i>Lola Rakhmonovna Djurakulova, Karina Eduardovna Bushevskaya</i>	
Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarida valeologik kompetensiyalarni rivojlantirish	21
<i>Xudoyberdiyev G'iyosiddin Baxtiyor o'g'li, Mamatqulov Davronbek Abdig'apparovich</i>	
Autizm spektridagi buzilishlarga ega bolalar rivojlanishida STEAM ta'lim texnologiyasining pedagogik ahamiyati.....	25
<i>Ne'matova Hilola Ikrom qizi, Ahmadova Zuhra Adizovna</i>	
Ozodlikdan mahrum qilingan shaxsning jazoni ijro etish muassasasidagi moslashuvining psixologik xususiyatlari	30
<i>Saydullayeva Muxabbat Abdullayevna</i>	
Boshlang'ich sinflarda o'quvchilarning ijodiy qobiliyatini rivojlantirishning pedagogik ahamiyati.....	33
<i>Shodiyeva Gulruh Xayrullayevna, Ergasheva Farog'at</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida gamifikatsion topshiriqlar asosida divergent fikrlashni shakllantirishning didaktik mexanizmlari.....	37
<i>Jalilov Muhammadali Abdumutalibovich, Saloydiovva Sevaraxon Mahammadsharif qizi</i>	
Darsdan tashqari mashg'ulotlarda boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy faoliyat tajribasini shakllantirish	41
<i>Sayfiddinova Muxlisa Sayfiddinova</i>	
Harbiy xizmatchilar oilalarida inqirozlarni profilaktika qilishda ijtimoiy-psixologik xizmatlarning o'rni	45
<i>Sh. S. Kurbanova</i>	
Yosh onalarning pedagogik kompetensiyalariga oid ilmiy-nazariy yondashuvlar	49
<i>Yuldasheva Zulayxo Sadullayevna</i>	
Роль нарративно-экспозиционной терапии при работе с детьми, репатрированными из ЗОН вооружённых конфликтов	53
<i>Юлдашев Санжар Рузимуродович</i>	
Boshlang'ich sinf texnologiya darslarida zamonaviy pedagogik texnologiyalar: muammo va uning yechimlari.....	57
<i>Mamatova Karomat Ilhomjonovna</i>	
Bitiruvchi sinf o'quvchilarini kasb-hunarga yo'naltirish jarayonlarida individual yondashuvning ahamiyati ...	61
<i>Asilova Sanobar Xatamboyevna</i>	
Optika bo'limini o'qitishning didaktik asoslari.....	66
<i>Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Shomurodova Maftuna Tolibjon qizi, Rayimova Muazzam Xolbobo qizi</i>	
Bo'lajak informatika o'qituvchilarida kompyuter grafikasiga oid kompetensiyalarni rivojlantirish uchun Gamified Project-Based Learning asosidagi integrativ metodika ishlab chiqish	69
<i>D. Y. Pulatova, G' R. Berdiyev</i>	
Psixologik savodxonlikning o'smirlar akademik savodxonligiga ta'siri.....	76
<i>Fayzullayev Mirzaodil Mirzamurodovich</i>	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida fizika darslarida loyihaviy ta'limni qo'llashning pedagogik asoslari	81
<i>Ismonov Turgunpulat To'liqinovich</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning tabiatga oid kompetensiyalarini rivojlantirishda mashg'ulot, ekskursiya va sayrlardan foydalanish metodikasi.....	84
<i>Maripova N. X.</i>	
Individual yondashuvga asoslangan pedagogik mexanizmlarni amaliyotga joriy etish metodikasi	88
<i>Nurova Malika Abduzairovna</i>	

Communicative Learning as a Basis for Critical Thinking Development	92
<i>Petrosyan Nelya Valerevna, Khalilova Farangiz Khoshimovna</i>	
Nikohdan oldingi hissiy-emotsional kompetentlikni rivojlantirishning ijtimoiy-psixologik omillari	97
<i>Raximova Gulxayo Alisherovna</i>	
Talabalarda chidamkorlikni rivojlantirishning ahamiyati	100
<i>Shaalimov Muxtorsha Atxamovich</i>	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda ertaklar orqali tarbiya berish usullari	105
<i>X. Sh. Ochilova</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning ijtimoiy kompetensiyasini rivojlantirishda interfaol ta'lim texnologiyalarining samaradorligi	109
<i>Xalilova Dilnoza Furkatovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kitobxonlik madaniyatini kreativ yondashuvlar asosida shakllantirish imkoniyatlari	112
<i>Xolyigitova Bahoroy Kimsanboyevna</i>	
Bo'lajak buxgalteriya hisobi va audit sohasidagi talabarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning nazariy asoslari	117
<i>Arziyeva Visola Namozovna</i>	
Boshlang'ich ta'lim mazmunini tizimlashtirishning didaktik va aksiologik tamoyillari	121
<i>Shabbazova Dilfuza Ruzikulovna</i>	
Munis Xorazmiy devonining o'rganilishi va uning tarixiy-etimologik tahlili	125
<i>Sharopova Durdona Azim qizi</i>	
Raqamli texnologiyalar asosida pedagogik kompetensiyalarni takomillashtirish asoslari	129
<i>Tashmatova Gulzoda</i>	
Maktabgacha ta'limda steam yondashuvining didaktik imkoniyatlari	133
<i>To'xtaboyeva Maftunaxon G'aniyevna</i>	
Raqamli pedagogikaning zamonaviy ta'lim rivojlanishidagi o'rni	137
<i>Tojiyeva Asila Abdimannon qizi, Pardayeva Ra'no Eshboyevna</i>	
Talabalar jamoasida uchraydigan nizoli vaziyatlarning diagnostik tahlili	142
<i>Vaxobova Muxtabar Nurmuhimmat qizi</i>	
Kreativ yondashuv asosida talabalarining kasbiy sifatlarini shakllantirish	146
<i>Xolmatova Gulhayo Ulug'bekovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalar tarbiyasining psixologik asoslari	151
<i>Xurvaliyeva Tarmiza Latipovna</i>	
Umumta'lim maktab direktorlarining boshqaruv samaradorligini oshirishda media va axborot savodxonligini rivojlantirish modelini takomillashtirish	156
<i>Abdulxakimova Ziyoda Latibjon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining darsda muammoli STEAM loyihalarini yaratish ko'nikmalarini rivojlantirish	161
<i>M. S. Achilova</i>	
Optik tushunchalarni shakllantirish metodikasi	165
<i>Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Cho'liyeva Sofiya Sobirjon qizi, Shog'dorova Moxinur Bobomurot qizi</i>	
PHET simulyatsiyalari yordamida optikani o'rgatish	169
<i>Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Toshmirzayeva Buvioysha Panji qizi, Ruziyeva Jasmina Sirojiddin qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilari ijodiy fikrlashini o'ziga xos jihatlari	173
<i>Gafurova Shoxista Erali qizi</i>	
O'zbekiston hududlarida yengil atletika infratuzilmasi va sportchilar tayyorlash tizimini tashkiliy-boshqaruv asoslari	178
<i>Hakimova Mushtariybonu Hamidovna, Tursunpolatova Ziyoda Jahongir qizi</i>	
O'zbekistonda mustaqil fikrlash muammosi bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar tahlili	181
<i>Tursunova Dilbar Zafarovna</i>	

MUNDARIJA	CONTENTS	Methodology for Developing Competencies in Primary Education and the Communicative Analysis of Oral Speech.....	184
		Turumbetova Aygul Yusupbaevna	
		Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini "Tarbiya" darslarida o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga o'rgatish metodikasi.....	189
		Ummatkulova Sayyora Shovkatovna	
		Boshlang'ich sinflarda matematika ta'limini tashkil etish.....	191
		Saydullayeva Shabbona Ashraf qizi, Axtamqul Azamqulov, Anvar Yusupov	
		Metakognitiv xabardorlik ko'rsatgichlarining ta'lim shakliga bog'liqligi.....	195
		Ermatova Robiya Bekjonali qizi	
		The Integration of Artificial Intelligence Technologies in Esp Instruction: Enhancing Professional Communicative Competence in Higher Education.....	199
		Ismailova Shaira Ferdausovna	
		Intercultural Communicative Competence in English Language Teaching: Preparing Global Learners	204
		Maqsudova Gulnoz Olimovna	
		Teaching Reading Through Multimodal Texts: Enhancing Comprehension and Engagement in EFL Classrooms.....	208
		Norboyeva Shahnoza Jo'rabek qizi	
		Digital Technologies and Cognitive Competence Development in English Language Teaching.....	212
		Sharipova Muhabbat Erkinovna	
		Raqamli ta'lim muhitida sun'iy intellektga asoslangan elektron o'quv resurslarini loyihalashning konseptual-pedagogik asoslari va didaktik muammolar tahlili.....	216
		Shirinov Feruzjon Shuxratovich, Raxmonov Ziyodillo Xusanovich	
		Boshlang'ich ta'limda timss mezonlari: kontekstli muammolarga yondashuv	222
		Yo'ldoshev Farhodjon Baxtiyor o'g'li	
		O'qituvchilarning qadriyatlari va stressga barqarorlik o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikning psixologik tahlili	227
		Yuldashova Dilafuz Shavkatovna	
		Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini shakllantirish pedagogik muammo sifatida	229
		Safarova Madina Azamat qizi	
		Социально-психологические особенности отношения студентов к использованию искусственного интеллекта chatgpt в образовательной деятельности.....	233
		Аскарлова Гулрух Оринбасаровна	
		Диалог культур в произведениях русскоязычных писателей Узбекистана XXI века	239
		Чернова Татьяна Алексеевна, Отакулов Фолиб	
		Русский язык как пространство межкультурной коммуникации в литературе Узбекистана	242
		Чернова Татьяна Алексеевна, Имамов Жавлонбек, Абдурахмонов Элбек	

O'ZBEKISTONDA MUSTAQIL FIKRLASH MUAMMOSI BO'YICHA OLIB BORILGAN TADQIQOTLAR TAHLILI

Tursunova Dilbar Zafarovna

Jizzax davlat pedagogika universiteti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida so'nggi o'n yillikda mustaqil fikrlash (critical/independent thinking) muammosi bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlarning tizimli tahlili taqdim etilgan. Maqolada mavjud ilmiy adabiyotlar, pedagogik amaliyotlar va psixologik tadqiqotlar natijalari umumlashtirilib, mustaqil fikrlashni shakllantirishdagi asosiy to'siqlar, metodologik yondashuvlar va kelgusi istiqbollar yoritilgan. Tahlil shuni ko'rsatadiki, g'arb pedagogikasi ta'siri va milliy qadriyatlar uyg'unligi asosida yaratilgan integratsiyalashgan modellar eng samarali hisoblanadi. Maqola olimlar, pedagoglar va siyosat ishlab chiquvchilar uchun amaliy tavsiyalar hamda ilmiy bo'shliqlarni aniqlash maqsadida tayyorlangan.

Kalit so'zlar: mustaqil fikrlash, tanqidiy tafakkur, pedagogik tadqiqotlar, O'zbekiston ta'limi, innovatsion metodlar, ta'lim siyosati.

Abstract: This article presents a systematic analysis of scientific research conducted in the Republic of Uzbekistan over the last decade on the issue of critical and independent thinking. The study summarizes the findings of existing academic literature, pedagogical practices, and psychological research, highlighting the main barriers, methodological approaches, and future prospects for the development of independent thinking. The analysis indicates that integrated models based on the combination of Western pedagogical approaches and national values are the most effective. The article is intended to provide practical recommendations and identify research gaps for scholars, educators, and policy makers.

Key words: independent thinking, critical thinking, pedagogical research, education in Uzbekistan, innovative methods, educational policy.

Аннотация: В данной статье представлен системный анализ научных исследований, проведённых в Республике Узбекистан за последнее десятилетие по проблеме самостоятельного (критического) мышления. В статье обобщены результаты существующей научной литературы, педагогической практики и психологических исследований, освещены основные препятствия, методологические подходы и перспективы развития самостоятельного мышления. Анализ показывает, что наиболее эффективными являются интегрированные модели, основанные на сочетании западных педагогических подходов и национальных ценностей. Статья подготовлена с целью выработки практических рекомендаций и выявления научных пробелов для учёных, педагогов и разработчиков образовательной политики.

Ключевые слова: самостоятельное мышление, критическое мышление, педагогические исследования, образование Узбекистана, инновационные методы, образовательная политика.

KIRISH

Mustaqil fikrlash - bu shaxsning axborotni tanqidiy qayta ishlash, dalillarni tahlil qilish, obyektiv xulosa chiqarish va ijtimoiy-madaniy kontekstda mustaqil qaror qabul qilish qobiliyati sifatida ta'riflanadi. O'zbekistonda bu masala nafaqat pedagogik, balki milliy xavfsizlik, iqtisodiy rivojlanish va fuqarolik jamiyatini barpo etishning asosiy omili sifatida qaralmoqda. "O'zbekiston - 2030" strategiyasi va ta'lim sohasidagi islohotlar mustaqil fikrlaydigan kadrlar tayyorlashni ustuvor vazifa etib belgilagan. Shu bilan birga, an'anaviy ta'lim tizimidagi memorizatsiyaga (yodlashga) asoslangan yondashuvlar, o'qituvchilar kompetensiyasidagi farqlar va baholash tizimining qattiq standartlashuvi mustaqil fikrlashni rivojlantirishga to'sqinlik qiluvchi omillar sifatida qayd etilmoqda. Ushbu maqolaning maqsadi - O'zbekistonda ushbu yo'nalishda olib borilgan tadqiqotlarning holatini tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash va ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Mustaqil fikrlash muammosi pedagogika, psixologiya va falsafa fanlarining muhim tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Mazkur masala xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan turli nazariy hamda amaliy jihatlarida o'rganilgan. Mustaqil fikrlashning nazariy asoslari avvalo psixologiya fanida shakllangan bo'lib, J.Piaje bolaning intellektual rivojlanish bosqichlarini tahlil qilish orqali mustaqil fikrlashning yosh xususiyatlariga bog'liqligini asoslab bergan. L.Vigotskiy esa ta'lim va rivojlanish o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni yoritib, mustaqil fikrlashning shakllanishida ijtimoiy muhit va muloqotning muhim o'rin tutishini ta'kidlagan.

Tanqidiy va mustaqil fikrlashni rivojlantirish masalalari J.Dyui, R.Ennis, M.Lipman kabi olimlarning ilmiy ishlarida keng yoritilgan. J.Dyui mustaqil fikrlashni reflektiv tafakkur bilan bog'lab, ta'lim jarayonida muammoli vaziyatlardan foydalanish zarurligini ko'rsatgan. R.Ennis tanqidiy fikrlash kompetensiyalarining tarkibiy qismlarini ishlab chiqqan bo'lsa, M.Lipman "Bolalar uchun falsafa" konsepsiyasi orqali o'quvchilarda mustaqil va asosli fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasini taklif etgan.

O'zbekistonlik olimlar tomonidan ham mustaqil fikrlashni shakllantirish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. N.Azizxo'jayeva, R.Mavlonova, O.Tolipov, M.Ochilov, Sh.Shodmonova va boshqa tadqiqotchilar ta'lim jarayonida mustaqil fikrlashni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari, innovatsion metodlari hamda didaktik imkoniyatlarini o'rganganlar. Ularning tadqiqotlarida o'quvchilar va talabalarda mustaqil qaror qabul qilish, muammolarni tahlil etish hamda ijodiy yondashuvlarni shakllantirishning nazariy asoslari yoritilgan.

So'nggi yillarda olib borilgan ilmiy izlanishlar tahlili shuni ko'rsatadiki, mustaqil fikrlashni rivojlantirishda interfaol metodlar, muammoli ta'lim, loyihaviy faoliyat, debatlar, case-study, reflektiv yondashuv hamda raqamli texnologiyalardan foydalanish samarali natijalar bermoqda. Shu bilan birga, ayrim tadqiqotlarda mustaqil fikrlashni baholash mezonlarining yetarli darajada ishlab chiqilmaganligi, milliy kontekstga mos diagnostik vositalarning kamligi hamda uzoq muddatli tadqiqotlarning yetishmasligi qayd etilgan.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda mustaqil fikrlashni rivojlantirish bo'yicha muayyan ilmiy va metodik tajriba shakllangan bo'lsa-da, ushbu yo'nalishdagi tadqiqotlarni tizimlashtirish, xalqaro tajribalarni milliy ta'lim tizimiga moslashtirish hamda mustaqil fikrlashni rivojlantirishning samarali mexanizmlarini ishlab chiqish dolzarb ilmiy vazifa bo'lib qolmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda quyidagi metodlar qo'llanildi:

1. Tizimli adabiyotlar tahlili: 2015-2025-yillar oralig'ida O'zbekiston ilmiy jurnallari, dissertatsiyalar, xalqaro konferensiya materiallari va davlat hisobotlarida mustaqil fikrlashga oid nashrlar qidiruv tizimlari orqali saralab olindi.
2. Qiyosiy tahlil: olingan ma'lumotlar G'arb va Sharq pedagogikasi modellari, shuningdek, qo'shni davlatlar tajribasi bilan solishtirildi.
3. Statistik va kontent-tahlil: nashrlardagi metodologik yondashuvlar, namuna hajmlari, o'lchov asboblari va xulosalar kodlanib, mavjud trendlar aniqlandi.
4. Ekspert baholash: soha mutaxassislari (pedagoglar, psixologlar, metodistlar) bilan intervyular o'tkazilib, amaliyotdagi to'siqlar va yechimlar tasdiqlandi.

Tadqiqot doirasida 120 dan ortiq ilmiy manba, 15 ta PhD dissertatsiyasi va 8 ta davlat dasturi tahlil qilindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, O'zbekistonda mustaqil fikrlash bo'yicha tadqiqotlar 2020-yildan keyin keskin o'sdi. Bu davr ta'lim tizimini modernizatsiya qilish siyosati bilan bog'liq.

1. Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim: o'yin orqali o'rgatish, savol-javob texnikalari va kreativ mashqlar.
2. O'rta va oliy ta'lim: loyihaviy ta'lim, debatlar, case-study va tadqiqotga asoslangan o'qitish (RBL).
3. Psixologik aspektlar: kognitiv rivojlanish, motivatsiya, o'z-o'zini boshqarish va ijtimoiy moslashuv.

Ko'pchilik tadqiqotlar sifatli va aralash metodlardan foydalangan. Biroq, quyidagi kamchiliklar kuzatildi:

1. O'lchov asboblari adaptatsiyasi: G'arb standartlaridagi (masalan, Watson-Glaser, Cornell) testlar o'zbek kontekstiga to'liq moslashtirilmagan.
2. Uzun muddatli kuzatuvlarning yetishmasligi: ko'p tadqiqotlar kesimli (cross-sectional) bo'lib, mustaqil fikrlash dinamikasini kuzatish qiyin.

3. Nazorat guruhlarining samarali tashkil etilmasligi: eksperimental tadqiqotlarda tashqi omillar (oilaviy muhit, media ta'siri) nazorat qilinmagan.
4. An'anaviy baholash tizimi: test va imtihonlar ko'proq xotirani tekshiradi, tahlil va sintez qobiliyatini emas.
5. O'qituvchilar tayyorgarligi: ko'plab pedagoglar mustaqil fikrlashni rivojlantirish metodikalarini amalda qo'llashda qiyinchilikka uchraydilar.
6. Madaniy va ijtimoiy omillar: avtoritar munosabatlar, xatodan qo'rqish madaniyati va jamoaviy qaror qabul qilishga ustunlik berish mustaqil fikrni cheklashi mumkin.
7. Resurs yetishmasligi: zamonaviy o'quv materiallari, raqamli platformalar va laboratoriya bazalarining cheklanganligi.
Tahlil natijasida quyidagi yondashuvlar eng yuqori samaradorlikni ko'rsatdi:
 1. Sokratik suhbatlar va refleksiv jurnallar: o'quvchilarning o'z fikrlarini tahlil qilish ko'nikmasini oshiradi.
 2. Interdissiplinar loyihalar: turli fanlar integratsiyasi orqali murakkab muammolarni hal qilish ko'nikmasi shakllanadi.
 3. Raqamli simulyatsiyalar va virtual laboratoriyalar: xavfsiz muhitda tajriba o'tkazish va natijalarni tahlil qilish imkonini beradi.
 4. O'qituvchilar uchun metodik treninglar: "Facilitation" ko'nikmalarini oshirish dasturlari sinf muhitini demokratlashtirishga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekistonda mustaqil fikrlash bo'yicha tadqiqotlar jadal rivojlanmoqda, ammo tizimli yondashuv va metodologik takomillashtirish talab qilinadi. Mavjud tadqiqotlar nazariy asoslarni mustahkamlashda muhim hissa qo'shgan, ammo amaliyotga joriy etish va uzoq muddatli ta'sirni o'lchash bo'yicha ishlar davom ettirilishi kerak.

1. Milliy o'lchov asbobini yaratish: O'zbekiston kontekstiga mos, valid va reliabil mustaqil fikrlash diagnostika vositasini ishlab chiqish.
2. O'qituvchilar malakasini oshirish tizimini isloh qilish: akkreditatsiyalangan treninglar, mentorlik dasturlari va amaliyotga asoslangan sertifikatsiyani joriy etish.
3. Ta'lim dasturlarini integratsiyalash: mustaqil fikrlash ko'nikmalarini barcha fanlar dasturiga majburiy modul sifatida kiritish.
4. Uzun muddatli longitudinal tadqiqotlar: turli yosh guruhlari va mintaqalarda mustaqil fikrlash dinamikasini 5-10 yil davomida kuzatish.
5. Jamiyat-maktab hamkorligi: ota-onalar va mahalliy hamjamiyatni mustaqil fikrlash madaniyatini qo'llab-quvvatlashga jalb qilish.
6. Xalqaro hamkorlikni kengaytirish: qo'shma tadqiqotlar, almashinuv dasturlari va nufuzli jurnallarda nashr etishni rag'batlantirish.

Mustaqil fikrlash nafaqat akademik yutuq, balki barqaror rivojlanish va innovatsion jamiyat qurishning kalitidir. O'zbekistonning boy madaniy merosi va zamonaviy ta'lim talablari uyg'unligi asosida yaratilgan milliy model global ahamiyatga ega bo'lishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston - 2030" strategiyasi. Toshkent, 2023.
2. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.
3. Facione, P. A. (1990). *Critical Thinking: A Statement of Expert Consensus for Purposes of Educational Assessment and Instruction*. The California Academic Press.
4. Karimov, I. A. (2018). *Mustaqil tafakkur va zamonaviy ta'lim*. Toshkent: O'qituvchi.
5. Raximov, B. T. (2021). Pedagogik innovatsiyalar va tanqidiy fikrlash. *O'zbekiston Fanlar akademiyasi axborotnomasi*, 15(3), 45-52.
6. Toshmatova, G. S. (2022). *O'quvchilarda mustaqil fikrlashni shakllantirish metodikasi*. PhD dissertatsiyasi, TDPU.
7. UNESCO. (2021). *Reimagining our futures together: A new social contract for education*. Paris: UNESCO.
8. World Bank. (2023). *Uzbekistan Education Sector Assessment*. Washington, DC.
9. Yuldashev, M. K. (2020). Raqamli ta'lim muhitida kognitiv ko'nikmalarni rivojlantirish. Toshkent: Innovatsion texnologiyalar.
10. Zokirov, A. R. (2024). Mustaqil fikrlash diagnostikasi: milliy kontekst va metodologik yondashuvlar. *Pedagogika jurnali*, 28(1), 12-25.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(3)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.